

Відгук
офіційного опонента
на дисертацію Глюдзик Юлії Вікторівни
«Лінгвокультурологічні особливості поетонімії К.С. Льюїса
“The Chronicles of Narnia”»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.02.04 – германські мови

Дисертаційне дослідження Глюдзик Ю.В. виконано у рамках поетичної ономастики і присвячено виявленню специфіки власних назв (поетонімів) у фентезійному циклі К.С. Льюїса з точки зору їх структури, етимології та функціонально-культурних характеристик. Дане дослідження відповідає пріоритетним тенденціям антропоцентрично спрямованого сучасного мовознавства. Теоретично дослідження корелює із лінгвокоцептологією, лінгвopoетикою та когнітивною поетикою, де в центрі уваги перебуває проблема зв'язку між мовою та мисленням.

Слід відразу зазначити доцільність *об'єкту* дисертаційної роботи: саме у жанрі фентезі автор, не будучи обмеженим вимогами до реалістичності зображення, найкраще може реалізувати свій креативний потенціал при утворенні власних назв. Матеріалом дослідження слугували 396 поетонімів у 8152 випадках мовної реалізації, відібраних методом суцільної вибірки майже з 800 сторінок повістей жанру фентезі К.С. Льюїса.

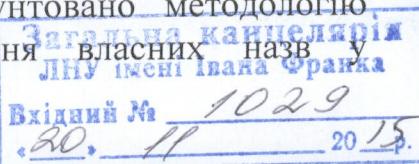
Актуальність дисертаційної роботи не викликає жодного сумніву, позаяк власні назви належать до важливих мовних засобів створення ідейно-смислового рівня художнього твору і є ключовими елементами в процесі інтерпретації тексту та аналізу ідіолекту письменника. Своєчасність і перспективність дослідження диктується також відсутністю ґрунтовних досліджень, присвячених поетонімам у творчості К.С. Льюїса.

Наукова новизна дисертаційної праці Глюдзик Ю.В. полягає у комплексному дослідженні поетонімії К. С. Льюїса в циклі “The Chronicles of Narnia”, спрямованого на встановлення словотвірних моделей поетонімів, дослідження їх етимології, визначення їх стилістично-виражальних можливостей та асоціативного зв'язку із загальнокультурними та специфічно-національними реаліями.

Рецензована дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (194 найменування, у тому числі 77 іноземними мовами).

У вступі сформульовано актуальність теми дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету, завдання, матеріал та методологічний апарат, обґрунтовано наукову новизну, теоретичне й практичне значення, викладено основні положення, що виносяться на захист.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження поетонімів» критично проаналізовано спірні питання поетичної ономастики та основні етапи становлення її метамови, обґрунтовано методологію дослідження, проаналізовано особливості вживання власних назв у



художньому і, зокрема, фентезійному творі, визначено ключові для даного дисертаційного дослідження терміни, такі як граматична та семантична пропріалізація, поетоніми-неологізми та поетоніми-окказіоналізми тощо. Цікавим представляється спостереження щодо «номінаційної градації» як характерної риси поетонімії жанру фентезі (с.40).

У другому розділі «Структурно-етимологічні особливості поетонімів твору “The Chronicles of Narnia” К. С. Льюїса» дисертант слушно розподіляє власні назви у фентезійних хроніках К. С. Льюїса за двома просторами: реальні власні назви віднесені до онімного простору, авторські утворення (літературна ономастика) – до поетонімосфери. Такий поділ суттєво впливає на структуру роботи: підрозділи дисертаційної праці, присвячені поетонімосфері, помітно переважають за обсягом у порівнянні з підрозділами, у яких предметом вивчення є власні назви на позначення реально існуючих об'єктів. Але, незважаючи на те, що бажано мати більш збалансовану структуру наукового дослідження, такий дисбаланс є виправданим у даному випадку, оскільки кількість літературних поетонімів значно перевищує кількість лексичних одиниць реальної ономастики (353 та 43 лексичні одиниці відповідно). Крім того, саме у поетонімосфері втілюється оригінальність мислення та уяви письменника, авторський ідіостиль. Як реальні, так і літературні власні назви класифіковано на характоетоніми (антропоетоніми, зоопоетоніми та міфопоетоніми) та топоетоніми (суверопоетоніми, астіопоетоніми, тощо). Кількісний аналіз дистрибуції поетонімів підтверджує важливість характоетонімів у протиставленні реального та фентезійного світів у творах К. С. Льюїса, адже при зображенні реальності переважають антропоетоніми, а при зображенні іреальності – зоопоетоніми, хоча антропоетоніми також займають важливе місце серед літературних власних назв (як свідчення антропоцентризму як характерної риси людської діяльності).

У третьому розділі «Функціонально-культурні риси поетонімії циклу “The Chronicles of Narnia” К. С. Льюїса» наголошується на взаємозалежності мови і культури та необхідності їхнього розгляду через призму один одного. Визначено основні категорії лінгвокультурології та культурно-мовної специфіку поетонімів, доведено необхідність вивчення власних назв на рівні художнього тексту з урахуванням понять вертикального контексту, мовної особистості та прецедентності імені. Поетоніми аналізується з точки зору функції, яку вони здійснюють у нарнійському циклі К. С. Льюїса (інформативної, характеризуючої, аллюзивної, локалізуючої або символічної). Доведено, що значна частина поетонімів у К. С. Льюїса має конотативні значення, що дозволяє зробити висновок щодо превалювання у них характеризуючої функції. Цікавим є також спостереження щодо еволюції деяких поетонімів: *Goldwater Island* – *Deathwater Island* (с.66), *Digory Kirke* – *Professor*.

На мою думку, саме третій розділ дисертації, а також дослідження етимології власних назв у другому розділі є найвагомішою частиною рецензованого дисертаційного дослідження. Лінгвокультурологічний аналіз поетонімії справедливо можна розглядати як особистий внесок здобувача.

Ілюстративність дослідження забезпечується як текстовими фрагментами, так і додатками до основного тексту, у яких надано приклади поетонімів кожного семантичного підкласу (характокоетоніми та топоетоніми), кількість одиниць та відсоток від загальної кількості, кількість випадків та відсоток реалізації тієї чи іншої функції.

Таким чином, у ході проведеного дослідження було доведено правомірність запропонованої дисертантом методики дослідження поетонімів, яка включає аналіз форми (фонетичної та граматичної структури), засобу номінації, етимології та семантики як у контексті твору, так і у більш широкому культурному контексті, функцій поетонімів по відношенню до денотата.

Теоретичне значення дисертаційної праці визначається її внеском у розробку положень поетичної ономастики та лінгвістики тексту. Зроблені у ході проведеного дослідження висновки поглиблюють розуміння специфіки жанру фентезі. Аналіз словотвірних моделей моделей дозволяє визначити деякі особливості системи англійської мови: вигадуючи найменування для уявного світу К. С. Льюїс керується мовними правилами, що дозволяють йому вийти за рамки існуючого і створити найменування, які є «можливими» і через це зрозумілими для читача.

Безперечним є і *практичне значення* дисертаційного дослідження, зумовлене можливістю застосування його фактичного матеріалу та основних положень у теоретичних курсах із таких дисциплін, як «Лінгвокраїнознавство», «Силістика», «Історія англійської літератури», у спецкурсах з ономастики та лінгвістики тексту, при укладанні ономастичних словників.

Обсяг проаналізованого матеріалу та коректне застосування методологічного апарату дослідження дозволяє говорити про *достовірність* отриманих результатів.

Основні положення та результати дослідження висвітлено у 10 одноосібних публікаціях автора, у тому числі 8 статтях у фахових виданнях. Текст автореферату у повній мірі передає зміст проведеного дослідження.

Попри зазначену вище цінність теоретичних та практичних надбань *зауваження* до роботи, які носять рекомендаційний і, можливо, дискусійний характер:

- У першому розділі дисертації аналізується становлення метамови поетичної ономастики, з акцентом на розробках професора В.М. Калінкіна (с.13, 18). Однак, на с. 23 також зазначається: «З метою логічної побудови власного функціонального аналізу поетонімів за основу беремо класифікацію Ч. Косиля з елементами комплексної системи функціональних потенцій поетонімів В.М. Калінкіна» (с.23). Це єдине посилання (якщо не рахувати висновків) на Ч. Косиля в дисертації. На мою думку, слід було розкрити зміст його класифікації.

- В дисертації розроблено вагомий поняттєво-термінологічний апарат дослідження поетонімії у фентезійному творі, але у деяких випадках пояснення вимагають подальших уточнень. Автор розрізняє граматичну пропріалізацію (деривація, складання основ та ім'я-словосполучення) та семантичну пропріалізацію (просту, метафоричну та метонімічну) (с. 41):

Саме протиставлення двох критеріїв (структурна та значення) ускладнює аналіз словотвірних моделей поетонімів. Наприклад, засіб творення поетоніма *the Wood between the Worlds* розглядається як ім'я-словосполучення, а *the Black Woods* – як метафорична пропріалізація (с.56). За граматичною структурою ці синонімічні позначення денотата є іменами-словосполученнями, які розрізняються за типом номінації: первинною та вторинною (метафоричною) відповідно. Хотілося б дізнатися також більше щодо засобів розрізnenня метонімічної та метафоричної пропріалізації. Чому автор вважає прикладами метафоричної пропріалізації власні назви *the Hall of Pillars*, *the Hall of Statues*, *the Hall of Black Marble*, якщо «в одній залі – колони, в іншій – статуї, одна викладена чорним мармуrom...» (с. 80-82)?

- Викликають заперечення окремі формулювання. Так, на с. 48 стверджується, що розмаїття граматичних форм на позначення присвійності на кшталт *St. Paul's*, *Buckingham Palace*, *Houses of Parliament* «можна вважати особливою рисою ойкопоетонімії досліджуваного циклу повістей». Незрозуміло також, чому використання реальних топопоетонімів *Europe*, *Dorsetshire*, *Cambridge*, *Arctic*, *Trafalgar Square*, *Somerset* у своїй усталеній формі свідчать про особливості «ідіолекту письменника».

- Подеколи в дисертації наголошується на загальнозрозумілому, наприклад щодо використання артиклів з власними назвами типу *the Pacific*, *the South Sea*, *the Isle of Wight* (с. 47), або щодо різних форм присвійного відмінку (с.57), або щодо приналежності поетонімів до іменників, незалежно від морфологічної структури у випадку композитів, наприклад: «прикметник+іменник» у власній назві *Wimbleweather* (с. 107). Зайвим видається й зазначення синтаксичної функції поетоніма майже у кожному прикладі у другому розділі дисертації, адже більшість поетонімів вживаються у текстах фентезійних хронік по кілька разів, очевидно, виконуючи при цьому різні синтаксичні функції. У досліженні представлено лише кількість випадків використання антропопоетонімів у функції звертання, яку дисертант вважає «типову», хоча представлені в дисертації підрахунки свідчать про інше. Так, наприклад, *Peter* використовується у зазначеній функції 9 разів із 412 випадків вживання, *Lucy* – 12 разів із 717, *Edmund* – 5 із 556 (с. 50-51).

- Як і будь-яка інша ґрунтовна праця, дисертація Глюдзик Ю.В. не позбавлена окремих стилістичних недоліків, наприклад: «драстичні методи» (с.41), «Варто звернути увагу ... (с.58), «Топопоетонімам притаманна широка етимологія та нескладна структура» (с.72), «синтаксична нейтральність поетонімів» (с.111), «синекдохальне зображення реальних людей» (с.131).

Викладені вище зауваження та запитання до здобувача жодним чином не знижують загального позитивного враження від рецензованої праці, що є теоретично значущим, оригінальним і завершеним дослідженням. У ньому представлено нові результати, які розв'язують актуальну проблему поетичної ономастики. Усе це дає підстави вважати, що кандидатська дисертація «Лінгвокультурологічні особливості поетонімії К.С. Льюїса “The Chronicles of Narnia”» за змістом і оформленням повністю відповідає вимогам "Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання

старшого наукового співробітника", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567- п, а її автор – Глюдзик Юлія Вікторівна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри романо-германських мов
Херсонського державного університету

Л.Л. Ткаченко

